ISSN -2583-147X (P), Vol.- 9, Issue No.IX, October 2023
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ଉପନ୍ୟାସ ସୃଜନରେ ଗୌରହରିଙ୍କ ଗୌରବ

ହରେନ୍ଦ୍ର ଗାଁଣ

ଉପନ୍ୟାସର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :

ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ପ୍ରବାହରେ ଦେଖା ଦେଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ନିର୍ଭୁଲ ଉପସ୍ଥାପନ, ଜୀବନର ଅନେକ ରହସ୍ୟକୁ ଭେଦକରି ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା, ନିରୀକ୍ଷା, ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର କଳାତ୍ମକ ପରିସ୍ଫୁଟନ ଓ ସର୍ବୋପରି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଜନିତ, ଗଦ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଶିଳ୍ପ ହିଁ ଉପନ୍ୟାସ । ସ୍ରଷ୍ଟାର ବିପୁଳ ଅଭିଜ୍ଞତା, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅର୍ନ୍ତଦୃଷ୍ଟି, ଗଭୀର ଉପଲବ୍ଧି ଜନିତ କାବ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭା ଉପନ୍ୟାସ କଳାକୁ କରେ ମହିମାନ୍ୱିତ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନରେ ଏହି ଶିଳ୍ପକଳାର ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଶୈଳୀ, ଆବେଗଧର୍ମିତା, ସଂସ୍କାରପ୍ରାଣତା ଓ ରସବୋଧ ପାଠକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଆନନ୍ଦପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । କଳ୍ପନା ଓ ବାସ୍ତବତାର ସୁସମନ୍ୱୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ରହସ୍ୟର ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଫୁଟିଉଠେ । ମନୁଷ୍ୟର ହସ-କାନ୍ଦ, ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଆଶା-ନିରାଶା, ପାପ-ପୁଣ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ-ଅନ୍ୟାୟ, ଶୋଷଣ-କଷଣ ଓ ମିଳନ-ବିରହ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ରୂପପାଏ । ଉପନ୍ୟାସ କେବଳ ମାନବ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ କରି ନଥାଏ ବରଂ ଏଥିରେ ଜୀବନର ବହୁ ରହସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଥାଏ । ସଂପ୍ରତି ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ଯେ, ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଭାବ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ଅପେକ୍ଷା ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ମନୋରଞ୍ଜନ ଓ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମନୋହର କାହାଣୀ କହିବାରେ ଓ ଜୀବନ୍ତ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କୁ କେବଳ ପାରଦର୍ଶିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଫୁଟାଇବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଔପନ୍ୟାସିକ କେବଳ ଯେ ସମାଜରେ ବାସକରେ ତାହା ନୁହେଁ ସମାଜକୁ ସେ ଦେଖେ ଓ ସମାଜ ସଂପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରେ । ସମାଜକୁ ଦେଖିବା ପରେ ନିଜ ରଚନାରେ ଜୀବନର ଓ ସମାଜର ବହୁମୁଖୀ ଦିଗକୁ ରୂପଦେଇ ସେ ତୃପ୍ତିଲାଭ କରେ । ସମାଜ ତା' ଉପରେ ପକାଇଥିବା ପ୍ରଭାବ ଓ ସେ ସମାଜରୁ ଆହରଣ କରିଥିବା ଅନୁଭୂତି କଲମମୁନରେ ରୂପ ଦିଏ । ଫଳରେ ଉପନ୍ୟାସ ଅନବଦ୍ୟ ରୂପଲାଭ କରେ । ଉପନ୍ୟାସର ମର୍ମବାଣୀ ସିଧାସଳଖ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନଥାଏ, ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ଥୂଳ ରୂପରେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଉପନ୍ୟାସର ଅସହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା, କୁସଂସ୍କାର, ଓ ତ୍ରୁଟିବିଚ୍ୟୁତି ସବୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ସାମାଜିକ ମଣିଷ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ତା'ର ସମାଧାନରେ ମାର୍ଗ ଦେଖାଇ ଦେବା ହିଁ ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ଆଭିମୁଖ୍ୟ :

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କଥାସାହିତ୍ୟରେ ଗୌରହରି ଦାସ ଜଣେ ଆଲୋଚିତ କଥାକାର । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଶୀଦଶକରେ କଥାସାହିତ୍ୟରେ ପାଦ ଥାପିଥିବା ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ 'ଛାୟା ସୌଧର ଅବଶେଷ' (୧୯୯୬) । ଏହାପରେ ୨୦୨୨ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ସେ ସାତଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏକାଧାରାରେ ସେ ଜଣେ ଗାଳ୍ପିକ, ଉପନ୍ୟାସିକ, ସାମ୍ବାଦିକ, ସମ୍ପାଦକ ଓ ଅନୁବାଦକ ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

ତାଙ୍କର ସାତଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସ ହେଉଛି 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' (୧୯୯୬), 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ' (୧୯୯୯), 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ' (୨୦୦୫), 'ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଧୀନ' (୨୦୧୦), 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ' (୨୦୧୩), 'ବିଡ଼ମ୍ବିତ ଅଭିସାର' (୨୦୨୨) । ସେ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପନ୍ୟାସ ପାଇଁ ୨୦୧୧ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଦେମୀ ଏବଂ 'କଣ୍ଢା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ' ପାଇଁ ୨୦୧୨ ମସିହାରେ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଦେମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୌରହରି ଦାସ ଚଳିତ ସମୟର ବଳିଷ୍ଠ କଥା ସାହିତ୍ୟିକ । ତାଙ୍କ କଥାସାହିତ୍ୟରେ ଅତୀତ ପ୍ରୀତି, ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନର ସ୍ମୃତି, ସମକାଳୀନ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସମ୍ବେଦନା ଆଦି ମୁଖ୍ୟ ସ୍ୱର । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୈଳୀ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ତାଙ୍କ କଥାସାହିତ୍ୟର ଏକ ଲକ୍ଷଣୀୟ ଦିଗ ।

ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ପରିବେଶରେ ବଞ୍ଚେ ସେଥିପ୍ରତି ସେ ସଚେତନ ଥାଏ, ତା'ର ସର୍ଜନାତ୍ମକ କଳା ମାଧ୍ୟମରେ ରୂପ ପାଏ ସାହିତ୍ୟ । ଅନୁଭୂତି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା କଳ୍ପନା ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ସାହିତ୍ୟର ନାନା ବିଭାଗ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଉପନ୍ୟାସ ଅନ୍ୟତମ । ବୃତ୍ତିରେ ସାମ୍ବାଦିକତାକୁ ଆଦରିଥିବା ଔପନ୍ୟାସିକ ଜୀବନରେ ନାନା ବାସ୍ତବ ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ବାସ୍ତବଧର୍ମୀ ଉପନ୍ୟାସର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଜୀବନ କାଳରେ ସେ ବହୁ ଖବର ସହିତ ଜଡ଼ିତ, ତେଣୁ ତାଙ୍କର ସମାଜକୁ ଦେଖିବାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନିଆରା । ସହଜ ଭାବରେ ସମାଜର ହିତ ଓ କ୍ଷତିକୁ ବିଚାର କରିପାରନ୍ତି ସେ । ଜଣେ ସେବାପରାୟଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବାରୁ ସମାଜକୁ ଭଲ ଦିଗରେ ନେବାରେ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସ ମାଧ୍ୟମରେ ଗୌରହରି । ଆଜିର ସାଧାରଣ ଓ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ଚରିତ୍ର ଯେଉଁ ମାନବ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଯାତୟାତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ବିଷୟବସ୍ତୁ । 'ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଧୀନ' ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସର ବିଷୟବସ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଆଖି ଦେଖା ଘଟଣା । ଖୋସାମତିର ଦୁଇଟି ଚେହେରା ଜଳଧର ଓ ସନାତନକୁ ସେ ଅନୁଭୂତିରୁ ସାଉଁଟିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର କୌଣସି ପରିବେଶ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଅନୁଭୂତି ଦ୍ୱାରା ପରିପୁଷ୍ଟ । ଏହା ଭିତରେ ରହିଛି 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ'ରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଦେଖିଥିବା ହତ୍ୟା ଘଟଣାକୁ ସହ୍ୟକରି ବସି ନାହିଁ । ତା' ମାନସିକତାରେ ଦେଖାଦେଇଛି ବିଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତା, ଅନ୍ୟାୟ ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ । ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୋଧରେ ଲଢ଼ିବା ତାଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯଥା- 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଉପନ୍ୟାସରେ ମିନୁର ଅରୁନ୍ଧତୀକୁ ମୁକୁଳେଇବା, 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଦେବଦତ୍ତ କାଠ ବେପାରି ଡିଗଲ୍ ସହ ଝଗଡ଼ା, 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଉର୍ବଶୀ ସ୍ୱାମୀ ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣା ।

ମଣିଷକୁ ଯେପରି ନାନା ରୋଗ ହୋଇଥାଏ, ସମାଜ ମଧ୍ୟ ସେପରି କିଛି ଭାବନା ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ତା' ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ କୁସଂସ୍କାର ଅନ୍ୟତମ । ମିନୁ ବେଶ୍ୟା ହେବାର ବଡ଼ କାରଣ ତାକୁ ଡାହାଣୀ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରିବା ଫଳରେ ତା' ଜୀବନରେ ଭୂତ ଓ ଗୁଣିଆ ଆଦିଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ଚାଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ନୃତ୍ୟ ଗୀତରେ ରୁଚି ରଖୁଥିବା ମିନୁକୁ ମିଳେ ସାଇପଡ଼ିଶାର ଅପମାନ । ଯେତେବେଳେ ବାପାଙ୍କ ଆଖଡ଼ା ଘରକୁ ଜୀବନ୍ତ କରାଏ, ସେ ସାଧାରଣ ଝିଅ ହୋଇ ଆଉ ସମାଜ ଆଖିରେ ନଥାଏ । 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ' ଉପନ୍ୟାସରେ ବାପାଙ୍କ ହୁକୁମ ଅନୁଯାୟୀ ଉର୍ବଶୀକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଅଧ୍ୟାପକ ଚାକିରି, ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ପ୍ରେମକୁ ବଳିଦେଇ ସେ ବସିଛି ବିବାହ ବେଦୀରେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରତିଭାର ତଣ୍ଟି ଚିପିବାରୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ହୋଇଛି ଉପନ୍ୟାସର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସମାଜରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ସ୍ୱରକୁ ଉଠାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି ତା'ର ପ୍ରତିନିଧି ସାଜିଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ । ଉପନ୍ୟାସରେ ଅତ୍ୟାଚାରିତ, ଘୃଣିତ, ଅବଶୋଷ ରହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷର ଜୀବନ କାହାଣୀ ଲିପିବଦ୍ଧ । ଏଥିପାଇଁ ସମାଜର ସାଧାରଣ ବର୍ଗର ଚରିତ୍ର ଉପନ୍ୟାସର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ସାଜିଛନ୍ତି ।

ଔପନ୍ୟାସିକ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସକୁ କେତୋଟି ଦିଗରୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ ଯଥା- ସାମାଜିକ, ରାଜନୈତିକ, ପ୍ରେମ ଓ ଛିନ୍ନମୂଳ ସଂସ୍କୃତି । ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସରେ କୌଣସି ଅଲୌକିକ ଜଗତର ଆଲୋଚନା ନାହିଁ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ କଥାବସ୍ତୁରେ ଲିଖିତ ଉପନ୍ୟାସ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠକର ଅନୁଭୂତି

ସହିତ ଏହା ଜଡ଼ିତ । ସମାଜ ସଂପର୍କିତ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଉପନ୍ୟାସରେ ବେଶ୍ୟା ଜୀବନ ବିତାଉଥିବା ମିନୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଝିଅକୁ ସେଠାରୁ ଉଦ୍ଧାର କର କିଭଳି ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଛି । ସମଗ୍ର ଜୀବନଟି ତା'ର ଦୁଃଖରେ ବିତିଛି । ବାପା ବୋଉ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଦାଦା ଓ ଖୁଡ଼ିର ଚକ୍ରାନ୍ତର ଶିକାର ହୋଇଛି । 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ' ଉପନ୍ୟାସରେ ସହରରେ ଘଟୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଭୟଭୀତ ହେବା, 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ' ଓ 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ' ଉପନ୍ୟାସରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେବା, 'ଆପଣଙ୍କ ଆଜ୍ଞାଧୀନ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଅନ୍ୟର ଧନସମ୍ପତ୍ତିକୁ ହାତେଇ ନେବା ପାଇଁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣା ଉପନ୍ୟାସର ବିଷୟବସ୍ତୁ । ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ' ଉପନ୍ୟାଟି ଲିଖିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି । ଔପନ୍ୟାସିକ କୁହନ୍ତି ଯେ "ଖବରକାଗଜରେ ରାଜନୀତି ଯଦି ଭାତ ହୁଏ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖବର ସାହିତ୍ୟ, ସିନେମା, ବିଜ୍ଞାନ, ପରିବେଶ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟନ୍ୟ ତିଅଣ ।"[୧] 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଉର୍ବଶୀର ବାପା ଥିଲେ ସରପଞ୍ଚ । ରାଜନୀତିକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ଝିଅକୁ ଛନ୍ଦି ଦିଅନ୍ତି ଶାସକ ଦଳର ଯୁବନେତା ସଞ୍ଜୟ ହାତରେ । ସଞ୍ଜୟ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଯାହାର ଶିକାର ହୋଇଛି ଉର୍ବଶୀ । ପ୍ରତିଶୋଧ ପରାୟଣ ଉର୍ବଶୀ ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ରାଉରକେଲାରେ ବିଧାୟକ ହୋଇଛି ଓ ପରିବାରକୁ ଫେରିଛି । ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରେମ, ବନ୍ଧୁତ୍ୱ, ମା'ର ମମତା ଆଦି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତି ଓ ନିର୍ବାଚନୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଉଠିଛି ।

ପ୍ରେମ ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦୁଇଗୋଟି ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଗୋଟିଏ ଐଶ୍ୱରୀୟ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଦେହଗତ । ସେ ଦୁଇଗୋଟି ପ୍ରେମକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି କାରଣ ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ମୈଥୁନ, ଏହି ତିନୋଟିରୁ ମଣିଷ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରେମଟି ମନ ସହିତ ଦେହର ସଂପର୍କ ରହିଛି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ', 'ଏଇଠୁ ଆରମ୍ଭ', 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ ଅନ୍ୟତମ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ନାୟକନାୟିକା ମନକୁ ପାଶୋରି ଦେଇଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଯୌନ ପରିତୃପ୍ତିକୁ ପାଶୋରି ପାରିନାହାନ୍ତି ।

ମଣିଷ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଭାରସାମ୍ୟ ରଖିବା ଅର୍ଥ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ହେବା । ମାତ୍ର ସମାଜରେ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରେ ସଂପର୍କର ଦୂରତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ହେଉ ଅବା ସାଧାରଣ ପାରିବାରିକ ସୂତ୍ରରେ ମଣିଷ ଆଉ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ରହୁନାହିଁ । 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଯଦି ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତା'ର ଅସହାୟପଣକୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରି ଥାଆନ୍ତା । ସେହିପରି 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଅବିନାଶ ଓ ରାଜଶ୍ରୀର ସଂପର୍କ ହେଉ ଅବା ସଂଜୟ ଉର୍ବଶୀର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ହେଉ ବହୁ ବାଦବିବାଦ ରହିଛି । ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ଏହିସବୁ ଅନୁଭୂତି ମୂଳକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହେତୁ ତାଙ୍କୁ ଏଭଳି ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ମିଳିଛି ।

ପରିବେଶ :

ଉପନ୍ୟାସ ଏକ ବହୁଳ ପରିବେଶ ଆଲୋଚନାକୁ ସାମ୍ନା କରୁଥିବା କଥାସାହିତ୍ୟ । ସ୍ଥାନ କାଳ ପାତ୍ର ଭେଦରେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ । ପରିବେଶର ବର୍ଣ୍ଣନା ସବୁବେଳେ ଚରିତ୍ର ଓ କଥାବସ୍ତୁ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ନିମ୍ନରେ ଉପନ୍ୟାସର ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶକୁ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା । ଉପନ୍ୟାସର ଅଧିକାଂଶ ପରିବେଶ ସହରର ପରିବେଶ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଗାଁ'ର ପରିବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଉପନ୍ୟାସର ଗାଁ'ରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପିଲାର ଦୁଷ୍ଟାମି ଖୁବ୍ ନିରୀହପଣ ପୂରିରହିଛି ଯାହାକୁ ମିନୁ ଭୁଲିପାରି ନାହିଁ । ମିନୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଲୁଚିଲୁଚି ଆମ୍ବତୋଟାରକୁ ଯାଇ ଆମ୍ବ ତୋଳିବା, ଲୁଣ ଲଙ୍କା ମଡ଼େଇ ଖାଇବାର ମଜା ବେଶ୍ ନିଆରା । ଖରାବେଳଟାରେ ଆଈ ବାରଣ କରି ବାହାରପଟୁ ଛିଟିକିଣି ଦେଇ କହୁଥିଲା ଆଉ ଏ ଅଣ୍ଡିରିଚଣ୍ଡୀକୁ ପାରିହେବ ନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣା ମିନୁର ପିଲାଦିନରେ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବଡ଼ ହେଲାପରେ ତାକୁ ସବୁ ଦିଗରୁ ଆକଟ କରାଯାଇଛି ।

ଗାଁରେ ଏହିଭଳି ସରଳ ଜୀବନଟିଏ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେକ କୁସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟ ଭରି ରହିଥାଏ । ମିନୁକୁ ଗୁଣିଆର ଅତ୍ୟାଚାର ପରିବେଶଟି ବେଶ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା ଯୋଗ୍ୟ । ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଭାଷାରେ – "ସେହି ଗଣ୍ଡା ପରି ଦିଶୁଥିବା ନୃଶଂସ ଗୁଣିଆଟା ତତଲା ଲୁହା ଖଡ଼ିକାକୁ ଆଣି ମିନୁର ଲୁଗାଟେକି ତା' ଜଙ୍ଘରେ ମାଡ଼ିଦେଲା । ମିନୁର ବାଁ ଜଂଘ ତତଲା ଲୁହାର ଧାସରେ ସିଝିଗଲା ସେ ଚିତ୍କାର କରିଉଠିଲା ତା'ର ସବୁ ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲଗେଇ... ମରିଗଲି ମରିଗଲି ବୋଉ ।"[୨]

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟସବୁ ଉପନ୍ୟାସର ପରିବେଶ ପ୍ରାୟତଃ ସହରର । ସହରର ରାଜନୀତି, ସହରର ଜନସାଧାରଣ, ସହରର ଜୀବନଶୈଳୀ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଆଇ.ଟି କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟର ପରିବେଶ ବେଶ୍ ମନଛୁଆଁ । ସହରରେ ନିଜକୁ ଆପଣାର କୌଶଳରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ ତାହା ଉପନ୍ୟାସରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରିତ୍ର ଏଠାରେ ସଂଘର୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ଜଣକୁ ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ହେଲେ ଅନ୍ୟକୁ କେମିତି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ପରାଜୟ କରିବାକୁ ହୁଏ । ପୁଣି ରାଜନୀତିରେ ଟିକଟ ପାଇବା ପାଇଁ ଉପରସ୍ଥ ନେତାମାନଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ହେବା ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣା ଉପନ୍ୟାସର ପରିବେଶକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ଦେଇଛି । 'କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଆଇ,ଟି କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଲାମ ଧରିବାର କୌଶଳରେ କାବେରୀ ପରି ଝିଅମାନଙ୍କର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠିଛି । ଏକ ପରିବେଶକୁ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ – କାବେରୀ ଯେତେବେଳେ ଲୋକମୁଖ୍ୟ ବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କୁ ଭେଟିଛି ସେତେବେଳେ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବାପାଇଁ କହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କାବେରୀ ତାଙ୍କ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଜାଣି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସଂଗୀତ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆୟୋଜନ କରିଛି । ଭଲ ଭଲ ଗାୟକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଗୀତ ରେକର୍ଡ ହେବ ବୋଲି ଅନୁମତି ମାଗିଛି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ମତ ବଦଳିଯାଇଛି କାବେରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ ହୋଇଛି ।

ଉପନ୍ୟାସରେ ସହରର ରାଜନୀତି ସହିତ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆଉ ବେଶ୍ୟାର ଅନ୍ଧାରମୟ ପରିବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ରାଜନୀତିର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଚୟନ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ । ତାହା ଉପନ୍ୟାସକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିଛି । 'ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ' ଉପନ୍ୟାସରେ ସହରରେ ପୁଅକୁ ନେଇ ଏକା ରହୁଥିବା ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଥିବାରୁ ସହର ଓ ଜଙ୍ଗଲ ପରିବେଶ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ସହରରେ ଘଟିଥିବା ଗୋଟିଏ ହତ୍ୟାର ପରିବେଶ ନିମ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା –

"ଚବିଶ-ପଚିଶ ବର୍ଷର ପିଲାଟିକୁ ଦିଜଣ ବଲୁଆ ଯୁବକ ସାଇକେଲ କ୍ୟାବିନ ସାମ୍ନାରେ ଘୋଷାଡ଼ି ତଳେ ପକେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ ପେଟ, ପିଠି, ଜଂଘକୁ ଓ ମୁହଁକୁ ମୁକା ମାରୁଥିଲା ଓ ଆରଜଣକ ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଥିବା ଗୋଟାଏ ଛୁରୀ ଧରି ପିଲାଟା ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଉଥିଲା ।"[୩]

ସହରରେ ଏକ ଅସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଲେଖକ କଲମମୁନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ଔପନ୍ୟାସିକ ସଚେତନ ମନେହୁଅନ୍ତି । ପରିବେଶ ସହିତ ଭାଷାଶୈଳୀର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବେଶ୍ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ।

ଭାଷା ଶୈଳୀ :

ଉପନ୍ୟାସ କଥାସାହିତ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ତେଣୁ ଉପନ୍ୟାସର ଭାଷା ସାଧାରଣତଃ ସରଳ ଓ ସର୍ବଜନବୋଧ ହେବା ଉଚିତ । ଉପନ୍ୟାସର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଭଳି ଭାଷା ପ୍ରତି ଲେଖକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଉଚିତ । ଉପନ୍ୟାସରେ ଭାଷାର କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ସଫଳ ଉପନ୍ୟାସ ସଫଳ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଉପନ୍ୟାସର ଚରିତ୍ରସବୁ ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଓ ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶରୁ ଆନୀତ । ଏହାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଔପନ୍ୟାସିକ ପରିବେଶ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ଭାଷା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉଚିତ । ପତ୍ରୋଚିତ ସଂଳାପ ଓ ପରିବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାର ବିବିଧତା ଦେଖାଦେବା ଅନୁଚିତ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟ, ବ୍ୟଞ୍ଜନାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ନିର୍ବାଚନ, ରୂପକଳ୍ପ, ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ବକ୍ତବ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ଭାଷାଶୈଳୀ ସାଧାରଣ ଓ ସରଳ ଶୈଳୀ, ଯାହା ପାଠକକୁ ଉପନ୍ୟାସରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ସମଗ୍ର ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଶୈଳୀରେ ରଚିତ ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚରିତ୍ରର ସଂଳାପ ରହିଛି ସରଳଭାଷା ଶୈଳୀରେ ରଚିତ ତାଙ୍କ

ଉପନ୍ୟାସ ପାଠକକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ସରଳ ଗାଉଁଲି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । କଠିନ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଖୁବ୍ କମ୍ । ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ସରଳ ଭାଷାର ବର୍ଣ୍ଣନା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । "ଚୁଲିରେ ବସିଥିବା ତତଲା ବାଲି ଉପରେ ଧାନ ମୁଠାଏ ପକେଇ ଦେଲେ ଯେମିତି ଚଡ଼ଚଡ଼ ହୋଇ ଖଇଗଣ୍ଡାକ ଫୁଟିଉଠେ, ସେମିତି ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ମିନୁର ଚର୍ଚ୍ଚା ଫୁଟିଉଠେ । ସେଇ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ, ବରଗଛ ତଳ ଠାକୁରାଣୀ ମଣ୍ଡପରେ ଓ ସ୍କୁଲ୍ ଯାଉଥିବା ସାନ ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କ ମେଳରେ ।"[୪]

ସରଳ ଭାଷା ବ୍ୟତୀତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟ ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଛୋଟ ଛୋଟ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପାଠକ ଉପନ୍ୟାସକୁ ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ନିମ୍ନରେ କେତେକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାକ୍ୟର ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା । "ନଈ ପୋଖରୀ ଶୁଖି ଯାଆନ୍ତି, ମିନୁର ଲୁହ ଶୁଖେ ନାହିଁ ।"[୫] "ସେ ନିଜ ପେଟ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ଭୟ ଓ ଗୋପନୀୟତାକୁ ଲୁଚେଇ ରଖିପାରୁନଥିଲା ।"[୬] ଉପନ୍ୟାସର ଭାଷା ସରଳ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପୌରାଣିକ ବକ୍ତବ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା ବ୍ୟଞ୍ଜନାତ୍ମକ ଭାଷାର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ । ଯଥା- "ନା ପ୍ରତି ନାରୀ ଚାହେଁ ତା' ସ୍ୱାମୀ ଭୀମ ପରି ବଳଶାଳୀ, ଅର୍ଜୁନ ପରି କଳାକୁଶଳୀ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପରି ନ୍ୟାୟବନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । ତା' ସାଙ୍ଗରେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ପରି ବାଧ୍ୟ ଆଉ ବଶମ୍ବଦ । ଆଉ କ'ଣ ? ହଁ, କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପରି ସ୍ୱାଭିମାନୀ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ନାରୀଟିଏ ଚାହେଁ । ଅଥଚ ସବୁଯାକ ଗୁଣ କୌଣସି ଗୋଟେ ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଖୋଜିପାଇବା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।"[୭]

ଏହିଭଳି ଭାବରେ ଭାଷାଶୈଳୀରେ ଭିନ୍ନତା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାବବସ୍ତୁରେ ଏକ ଅନ୍ତଃସଂହତି ଲକ୍ଷଣୀୟ ।

ବକ୍ତବ୍ୟ :

ସମାଜରେ ଭଲମନ୍ଦ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି । ମନ୍ଦଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ କୁପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ଏହା ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉଠାଇବା ସାଧାରଣ ସସ୍କାରଚେତ୍ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ସମାଜର ଭବିଷ୍ୟତ ମଙ୍ଗଳମୟ ହୋଇଥାଏ । ମଣିଷ ବିବେକବାନ୍ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ଉଚିତ ଓ ଅସହାୟ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବୈଷମ୍ୟକୁ ଦୂର କରିବାରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସୀ । ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ସପକ୍ଷରେ ଅନେକ ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ନାରୀର ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କ୍ଷୀଣ ମାତ୍ରାରେ ଦେଖାଯାଏ । ନାରୀର ମନଗହନର ଅତଳକୁ ଭେଦ କରିବା ପୁରୁଷର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ନୂଆକରି ନାରୀଟିଏ ଅଗକୁ ପାଦ କାଢ଼ିଲେ ପଛରୁ ଅସଂଖ୍ୟ ହାତ ତାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରନ୍ତି । ଗୌରହରି ଦାସ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ସେହି ହାତମାନଙ୍କୁ ସବୁ ଦିଗରୁ ସତର୍କ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀର ଅଧିକାରକୁ ସେ ଦାବି କରିଛନ୍ତି । ନାରୀର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଉପନ୍ୟାସ ଅସହାୟ ନାରୀର କରୁଣ ବାସ୍ତବତାକୁ ଫୁଟାଇଛି ।

ମଣିଷ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ସତ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ କଣ୍ଟକିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବାବେଳେ ଅନ୍ୟର ଯେପରି କ୍ଷତି ନ ହୁଏ ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଓ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ତଳିଆ କର୍ମଚାରୀ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏସବୁ ଲୋପ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉପନ୍ୟାସରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଉପସ୍ଥାପନା କରି ସଚେତନ କରାଇଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବିକ୍ ସମାଜକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦେଖାଯାଏ, ଯାହା ଗୋଟିଏ ସ୍ରଷ୍ଟା ନିକଟରେ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଆଶା ଏ ସୃଷ୍ଟି ସମସ୍ତଙ୍କର, ଏହାକୁ ସୁରକ୍ଷା କରିବା ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କର ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବଦ୍ଧତା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ । ଦଳିତ, ନିଷ୍ପେଷିତ ତଥା ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ମଣିଷର ଦୁଃଖ ତାଙ୍କୁ ବିଗଳିତ କରିଛି । ଅର୍ଥ ଓ କ୍ଷମତାସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦତଳେ ନ୍ୟାୟ ଭୂଲୁଣ୍ଠିତା । ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଜୟଗାନ କରିଛି ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସ । ଏକ ସୁସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର ସମାଜ ଓ ପୃଥିବୀର ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସିକ ।

ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ :

ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର କେତେକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କ 'ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ' ଉପନ୍ୟାସର କଥାବସ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ 'ଆଖଡ଼ା ଘର' (୧୯୮୯), 'ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ରାତି ନାହିଁ?' (୧୯୯୧) ଗଳ୍ପ ଦୁଇଟିରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ସାଧାରଣତଃ ନାରୀ ଚରିତ୍ର ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅସହାୟ, ନିଷ୍ପେଷିତ ଚରିତ୍ରକୁ ଆଧାର କରି ଲେଖୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ରହିଛି ମୁଖବନ୍ଧ ଯାହା ଉପନ୍ୟାସକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୁଏ । ତାଙ୍କ ମୁଖବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପଶୈଳୀରେ ବା କଥନଭଙ୍ଗୀରେ ଲିଖିତ । ତାଙ୍କର ରଚନା ଶୈଳୀରେ ମଧ୍ୟ କଥନଭଙ୍ଗୀ ରହିଛି ଯାହା ପାଠକକୁ ମଧ୍ୟ ଆକୃଷ୍ଟ କରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷୀୟ ଶୈଳୀ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ଫ୍ଲାସ୍‌ବ୍ୟାକ୍ ଶୈଳୀ ରହିଛି । ଏହା ରଚନାକୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱସନୀୟ କରିଛି ।

ବାସ୍ତବିକ୍ ଗୌରହରି ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସକୁ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସମାଜ ସଚେତନ ସ୍ରଷ୍ଟା ଭାବରେ ଭେଟୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦାର୍ଶନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ପରିଚୟ ମିଳେ । ସରଳ ସାବଲୀଳ ଭାଷାଶୈଳୀ ପୁଣି କଥନଭଙ୍ଗୀରେ ଉପସ୍ଥାପନା ବେଶ୍ ବୋଧଗମ୍ୟ । ସହର ସଭ୍ୟତା ସହିତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ସଂପର୍କ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅସହାୟ ମଣିଷର ସ୍ୱର ଉପନ୍ୟାସର ବିଷୟବସ୍ତୁ । ଏଥିସହିତ ଅନୁଭୂତିମୂଳକ କଥାବସ୍ତୁ ରୂପପାଇ ଉପନ୍ୟାସକୁ ଜୀବନ୍ତ କରାଇଛି, ଯାହା ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇନପାରେ ।

ସହାୟକ ସୂଚୀ :

୧. ଗାଁଣ, ହରେନ୍ଦ୍ର : ସାକ୍ଷାତକାର, ତା.୧୩/୧୦/୧୯, ଭୁବନେଶ୍ୱର

୨. ଦାସ, ଗୌରହରି : ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ, ପୃ.୭୪

୩. ଦାସ, ଗୌରହରି : ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ, ପୃ.୧୪୦

୪. ଦାସ, ଗୌରହରି : ଛାୟାସୌଧର ଅବଶେଷ, ପୃ.୧୨

୫. ତତ୍ରୈବ, ପୃ.୧୩

୬. ଦାସ, ଗୌରହରି : ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଢ଼େଇ, ପୃ.୧୬୬

୭. ଦାସ, ଗୌରହରି : କେତେ ରଙ୍ଗର ଜୀବନ, ପୃ.୫୨୭

୮. ଦାସ, ଗୌରହରି : ପଞ୍ଚପର୍ବ (ପାଞ୍ଚଟି ଉପନ୍ୟାସର ସମାହାର), ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିର୍ଶସ୍, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୧୯

ଅଧ୍ୟାପକ, ନୀଳମଣି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ,
ରୂପ୍‌ସା, ବାଲେଶ୍ୱର
ଦୂରଭାଷ : ୮୫୯୯୮୯୬୮୬୧